

דברי אשר

ליקוטים, מוסרים ופרפראות בפשט ובררש
בפרשת השבוע, פרקי אבות ובעניני דיומא
בעריכת ישראל שלום דבורץ

מתורת הראשונים

הנבואה שיכולה לא

להתקיים אפילו שהיא אמת

אֲשֶׁר יִדְבַר הַנְּבִיא בְּשֵׁם ה' וְלֹא יִהְיֶה הַדְּבָר וְלֹא יָבֹא הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא מִמֶּנּוּ (דברים יח, כב)

כותב רש"י שאם הנביא שמתנבא על העתיד הוא צדיק גמור כמו אליהו שאפילו שאמר לעשות דבר שהוא אסור, שומעין לו. כדי לבאר את כוונת דברי רש"י, מביא הרמב"ם דברי הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (ז, ז), אשר פוסק כי יש נבואות ואותות ומופתים שיעשו על ידי אנשים ואין צריך לבדוק אם יתקיים הדבר או לא, כי מעמידים את הנביא הזה על חזקתו שראוי הוא לנבואה ונבואתו אמת. וזה לשונו: כשמשלחין את הנביא נותנין לו אות ומופת כדי שידעו העם שהאל-שלחו באמת, ולא כל העושה אות ומופת מאמינין אותו שהוא נביא, אלא אדם שהיינו יודעים בו מתחילה שהוא ראוי לנבואה בחכמתו ובמעשיו שנתעלה בהן על כל בני גילו והיה מהלך בדרכי הנבואה ובקדושתה ופרישותה ואחר כך בא ועשה אות ומופת ואמר שהאל שלחו, מצוה לשמוע ממנו שנאמר אליו תשמעון.

וממשיך הרמב"ם וכותב, שיש מציאות כזאת שבה איש שהוא אדם גדול וחכם וראוי לנבואה יעשה אות או מופת, ואף שהוא אינו נביא, מצוה לשמוע לו, כי מעמידים אותו על חזקתו.

נבואה שאינה צריכה בדיקה

אֲשֶׁר יִדְבַר הַנְּבִיא בְּשֵׁם ה' וְלֹא יִהְיֶה הַדְּבָר וְלֹא יָבֹא הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא תִגְוַר מִמֶּנּוּ (דברים יח, כב)

כותב רש"י שאם הנביא שמתנבא על העתיד הוא צדיק גמור כמו אליהו שאפילו שאמר לעשות דבר שהוא אסור, שומעין לו. כדי לבאר את כוונת דברי רש"י, מביא הרמב"ם דברי הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (ז, ז), אשר פוסק כי יש נבואות ואותות ומופתים שיעשו על ידי אנשים ואין צריך לבדוק אם יתקיים הדבר או לא, כי מעמידים את הנביא הזה על חזקתו שראוי הוא לנבואה ונבואתו אמת.

וזה לשונו: כשמשלחין את הנביא נותנין לו אות ומופת כדי שידעו העם שהאל-שלחו באמת, ולא כל העושה אות ומופת מאמינין אותו שהוא נביא, אלא אדם שהיינו יודעים בו מתחילה שהוא ראוי לנבואה בחכמתו ובמעשיו שנתעלה בהן על כל בני גילו והיה מהלך בדרכי הנבואה ובקדושתה ופרישותה ואחר כך בא ועשה אות ומופת ואמר שהאל שלחו, מצוה לשמוע ממנו שנאמר אליו תשמעון.

וממשיך הרמב"ם וכותב, שיש מציאות כזאת שבה איש שהוא אדם גדול וחכם וראוי לנבואה יעשה אות או מופת, ואף שהוא אינו נביא, מצוה לשמוע לו, כי מעמידים אותו על חזקתו.

אפילו אם מתנבא

שיקיימו המצוות

וְאֲשֶׁר יִדְבַר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים (דברים יח, כ)

רש"י בשם הספרי כותב שאפילו אם הנביא הזה כיון את ההלכה לאסור את האסור ולהתיר את המותר יומת בחנק.

הרמב"ן מבאר כוונת הדברים שהנביא שקר מתנבא שהעבודה זרה שהוא האלוהים התגלה אליו והוא ציוה שלא לאכול בשר חזיר, או שאומר בשמו, כשהוא מתאר אותו בדרגת אלוהות ובעל יכולות, שעתיד להיות כך וכך.

על ההתנבאות באופן כזה שהע"ז הוא אלוהים ובעל יכולות, שהוא אומר ועושה גוזר ומקיים, יומת המתנבא בחנק.

עיקר חיוב ההמתה שלו זה על כך שהוא נותן ומייחס לעבודה זרה יכולות ואלוהות ואומר דברים בשמו תוך כדי השימוש והתיאור של הע"ז כאדון וכבעל יכולות.

אך אם יבוא איש ו"יתנבא" בשם ע"ז באופן סתמי, כגון שיאמר שהע"ז פעור ציוה ליטול לולב בחג הסוכות, לא יומת מתנבא זה, כי לא ייחס לפעור שום תכונה של אלוהות ויכולת.

זכות הרבים

בתרומה של מספר שקלים
להחזקת הגליונות
יש באפשרותך לזכות את הרבים המבקשים את
דבר השם

בית חכמים גליונות, לרבו"ש ועלילי נשמה
בטלפון 052-7183642

התפקיד העיקרי של הנביא והבדל מהותי בין נבואות מלכות יהודה וישראל

אָשֶׁר יְדַבֵּר הַנְּבִיא בְשֵׁם ה' (דברים יח, כב)

מתוך הענין מלמדנו רבי שמשון רפאל הירש שבדרך כלל יש לומר שעשיית נסים והגדת עתידות אינם התפקיד העיקרי של נביאי ישראל ואינן תכלית שליחותם. הנביאים אינם אלא כלי שרת בידי ה'. הם מסייעים לעמם להבין את עצמו ואת הליכות ה' עמו ועם עמי האנושות. הם מגלים לו את פשר ההווה ואת משמעות ציפיותיו לעתיד, כדי לחזק את לבו בעשיית הטוב ולהזהיר אותו מן הרע, וכך הם נוסכים בו אומץ לב ונאמנות לה' ולתורתו בכל הליכות העתים. זה תפקידם העיקרי של נביאי ישראל, כפי שעודנו גלוי לפנינו בדבריהם. בזכותם נעשה ישראל לעם ההיסטורי המהלך דרך ההיסטוריה בעין פקוחה הצופה את ה'. מה מעטים הנסים הידועים לנו על כל האנשים - מישעיה ועד מלאכי - שרוח ה' פעמה בלבם ונבואתם מאירה בכל הדורות שלאחריהם, וכל הנסים הללו לא

היו תכלית לעצמה אלא כולם עמדו בשירות אותו תפקיד לאומי עליון. וכן הדבר גם באנשים כדוגמת נתן וגד, שנבואתם הוצרכה בעיקר לדורם ולפיכך לא נכתבה לדורות (עי' מגילה יד.), גם עליהם לא נאמר שעשו נסים. לעומת זאת מעשי נסים בשיעור ניכר מופיעים בחיי אליהו ואלישע, ובחלקם הגדול הם נעשו גם בתחום חיי הפרט. אומר רבי שמשון, כי נראה לו שזו לא טעות אם הוא מעיר שהסיבה לכך שבימיהם היו הניסים הרבים, כי הם פעלו רק בממלכת ישראל, ושם, בהשפעת חוגי השלטון, כבר הושחתו חיי העם על ידי האיליות של כומרי הבעל ונביאיו, וכדי להודיע על נוכחותו וכל - יכולתו של האל היחיד שהשגחתו מגיעה עד לעניינים הקטנים של חיי הפרט, היו צריכים לפעול ולהוכיח את הדברים על ידי אותות ומופתים, כנגד השקר הגדול של השלטון ונביאי הבעל, נצרכו ניסים ואותות להמון העם כדי לחזקם בהכרה ובאמונה הטהורה בה' יתברך. מוסיף רבי שמשון ומדגיש, כי בממלכת יהודה כמעט שאין אנחנו

מוציאים מעשי נסים כגון אלה, זאת מפני שגם כאשר חטאו במלכות יהודה, לא הגיעו בחטאם לשפל המדרגה כמו שהיה בממלכת ישראל ולא היו הנביאים נצרכים לאותות ומופתים כדי להודיע לעם את ההכרה והאמונה בה'.

גם לא יהיה וגם לא יבא

וְלֹא יִהְיֶה הַדְּבָר וְלֹא יָבֹא (דברים יח, כב)

לכאורה נראה שיש כאן כפילות בלשון, לא יהיה ולא יבא. **הכתב והקבלה** בשם הגר"א כתב שאין כאן כפל לשון באותו ענין, אלא בא להורות על שני צורות שונות של אות ומופת. יש אות או מופת שהוא נעשה ללא שום אמצעי וניכר לכל שהוא מעשה השם, ויש אות ומופת שנעשה בציווי ה', אבל על ידי אדם ולא ניכר לכל שהוא מעשה ה'. דוגמא לנס כזה שנעשה כביכול על ידי אדם ולא ניכר שהוא מעשה ה', זהו ענין המן ואחשוורוש, שהיה זה נס נסתר והיה נראה בכלל כדרך הטבע. ועל זה אמר הכתוב, **וְלֹא יִהְיֶה הַדְּבָר** - בנס גלוי הניכר שהוא מעשה ה', **וְלֹא יָבֹא** - בנס נסתר.

מתורת הראשונים

נבואה טובה לא מתבטלת

והנבואה שמשתמעת לשני פנים

אָשֶׁר יְדַבֵּר הַנְּבִיא בְשֵׁם ה' וְלֹא יִהְיֶה הַדְּבָר וְלֹא יָבֹא הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא דִבְרָו ה'

רבי יוחנן לוריא בפירושו משיבת נפש מבאר שיש נבואה שיכולה ליבטל, ויש שאינה מתבטלת.

נבואה רעה, יכולה ליבטל על ידי תשובה ומעשים טובים [כמו שכתבו הרשב"ם והחזקוני] כי תשובה תפלה צדקה מעבירין רוע הגזירה, אבל נבואה שמובטח בה טובה, אם הנבואה היא נבואת אמת, היא לא תיבטל והיא תתקיים אפילו אם לא ראויים לכך, ואם היא לא תתקיים הרי הנבואה היתה נבואת שקר, כמו שניבא חנניה בן עזר

שכלי המקדש שהובאו לבבל ישובו, וזה הרי לא התקיים וידעו שנבואתו, שקר. בדרך אחרת מבאר המשיבת נפש את זה שנבואת יונה על נינוה לא התקיימה, אף על פי שבנבואה לא אמר להם יונה במפורש שאם ישובו בתשובה, לא תתהפך נינוה, כי בזאת שאמר שעוד ארבעים יום נינוה נהפכת, כאילו אמר בזה, שאם לא ישובו בתשובה תוך מ' יום העיר תתהפך, אבל אם יחזרו היא לא תתהפך. אבל אם היה אומר שנינוה תתהפך ולא היה מגביל בזמן, אפילו אם היו שבים בתשובה, העיר היתה צריכה להתהפך. על פי דרך זו שבה משמע שהוא סובר שגם נבואה רעה חייבת להתקיים ולא יעזור שום דבר, ממשיך המשיבת נפש מעלה אפשרות נוספת להסביר את אי הפיכת נינוה, כי נבואתו של יונה ניתנת

להתפרש בשני פנים, עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת, אפשר לפרש לרעה, הפיכה כמו סדום, ואפשר לפרש לטובה, שהאנשים שבה יתהפכו לטובה על ידי שיחזרו בתשובה, הוי אומר: העיר התהפכה מעיר רעה לעיר טובה, ונבואה זו אכן התקיימה.

כשתתחדש מצוה יבוא עימה אות

וְלֹא יִהְיֶה הַדְּבָר (דברים יח, כב)

אומר הספורנו שכל מצוה שתתחדש אפילו לשעה להמון העם, חייב שיבוא עימה אות או מופת, כמו שהיה עם יהושע בבקיעת הירדן שהעמיד את הכהנים עם הארון באמצע הירדן (יהושע ג, טו טז) ונפילת חומת יריחו כשהקיפו בשבת (שם ו, כ), ובאליהו בכרמל שירדה האש מן השמים (מלכים א יח, לח).